

Janusz Kuczyński

Denary rzymskie uzyskane przez Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim w 1968 r.

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 6, 433-436

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JANUSZ KUCZYŃSKI

DENARY RZYMSKIE UZYSKANE PRZEZ MUZEUM W OSTROWCU ŚWIĘTOKRZYSKIM W 1968 R.

W 1968 roku Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim zakupiło osiem denarów rzymskich emitowanych w I i II wieku n. e. Kwestią trudną do miarodajnego ustalenia jest jednak pochodzenie denarów. W pobliskiej okolicy Ostrowca Świętokrzyskiego odkryto bowiem w stosunkowo niedługich odstępach czasu kilka skarbów denarów rzymskich. Najliczebniejszymi z nich są skarby: z Chmielowa Piaskowego (odkryty w 1929 r.)¹, Nietuliska Małego (odkryty w 1939 r.)² oraz skarb z Nietuliska Fabrycznego (odkryty w 1943 roku)³.

W świetle uzyskanych informacji nie ulega wątpliwości fakt pochodzenia denarów z większego, następnie rozproszonego zespołu numizmatycznego, odkrytego najpewniej krótko przed 1940 r. w Nietulisku Małym. Te i inne dane dotyczące znalezienia denarów pozwalają przyjąć z dużą dozą prawdopodobieństwa, że pochodzą one ze wspomnianego skarbu, odkrytego w maju 1939 r. w Nietulisku Małym.

Osiem opisanych poniżej denarów mieści się w ramach chronologicznych zarówno skarbu z Nietuliska Małego, jak i dwóch pozostałych skarbów. Monety te reprezentują również (prócz denara Wespazjana) emisje tych cesarzy oraz ich małżonek, których denary występują najczęściej w skarbach znajdujących na terenie Małopolski. W rezultacie denary uzyskane przez Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim nie wpływają na zmianę ustaleń przytoczonych w opracowaniach wspomnianych tu skarbów.

Wszystkie uwzględnione poniżej denary emitowane były w mennicy rzym-

¹ M. Haisig, H. Hołubowiczowa *Skarb rzymskich denarów z Chmielowa Piaskowego, pow. Opatów*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XVIII, z. 3—4, s. 291—322.

² W. Makomaski *Skarb monet rzymskich z Nietuliska Małego (pow. Wierzb-
nik)*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne” t. XXI, s. 110—126.
R. Jamka *Uwagi o skarbach monet rzymskich z Nietuliska Małego, pow.
opatowski*, „Przegląd Archeologiczny”, t. XIV, s. 136—141.

³ R. Jamka, op. cit., s. 136. J. Wielowiejski *Przemiany gospodarczo-społeczne
u ludności południowej Polski w okresie późnolatańskim i rzymskim*, „Ma-
teriały Starożytne”, t. VI, s. 347, nr 863—864.

skiej. Opracowanie ich oparto na pracy: H. Mattingly *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. Wagę podano w gramach.

Przy okazji pragnę również wyrazić podziękowanie mgrowi Wojciechowi Kotasiakowi, kierownikowi Muzeum w Ostrowcu Świętokrzyskim, za udostępnienie mi denarów do opracowania.

1. 76 r. Wybity przez TYTUSA dla uczczenia Wespazjana.

Av. Głowa cesarza w prawo. Napis czytany od strony zewnętrznej otoku [IMP CA]ESAR — [VE]SPASIANVS AVG

Rv. Orzeł z rozpostartymi skrzydłami z głową w lewo, stojący na postumencie. Napis poziomy po obu stronach orła COS — VII.

Mat. II/1930, poz. 183 na s. 34.

waga: 3,12

2. 125—128 r. HADRIAN

Av. Głowa cesarza w wieńcu w prawo. HADRIANVS — AVGVSTVS.

Rv. Od lewej ku prawej stoją: kropidło, dzban, simpulum, lituus. COS III
Najbardziej zbliżony egzemplarz: Mat. III/1936, poz. 453 na s. 296

waga: 3,30

3. 140 r. ANTONINUS PIUS I MAREK AURELIUSZ (ryc. 1)

Av. Głowa Antoninusa Piusa w wieńcu w prawo ANTONINVS AVG PI — VS
P P TR P COS III

Rv. Głowa młodego Marka Aureliusza w prawo [AVRE]LIVS CAESAR —
AVG PII F COS

Mat. IV/1940, poz. 155 na s. 26

waga: 3,59

4. 145 — 161 r. ANTONINUS PIUS

Av. Głowa cesarza w wieńcu w prawo [ANT]ONINVS — AVG PIVS (P P)

a

b

Ryc. 1. Denar Antoninusa Piusa i Marka Aureliusza z 140 r. n. e., awers (a) i rewers (b)

Rv. Piorun unoszący się poziomo ponad udrapowanym tronem COS—III
Mat. IV/1940, poz. 536 na s. 77 oraz poz. 537 na s. 78 waga: 3,41

5. 161 r. wybity przez Marka Aureliusza dla uczczenia Antoninusa Piusa.

Av. Głowa Antoninusa Piusa w prawo DIVVS ANTONINVS[S]

Rv. Czterokondygnacyjowa wieża schodowo się zwężająca. Dolna kondygnacja zwieńczona girlandami. Na drugiej i trzeciej kondygnacji nisze (drzwi?) ze stojącymi wewnątrz posągami. Na szczycie kwadryga zaprzężona w cztery konie CONSECRATIO

Mat. IV/1940, poz. 61—64 na s. 394

waga: 3,10

FAUSTYNA II (żona Marka Aureliusza)

6. 176 r. lub późniejszy

Av. Głowa Faustyny w prawo DIVA FAV — STINA PIA

Rv. Prostokątny ołtarz z rogami w górnych narożach i drzwiami od frontu CON — SECRATIO

Mat. IV/1940, poz. 727 na s. 491

waga: 3,51

7. 176 r. lub późniejszy

Av. Głowa Faustyny w prawo DIVA FAV — STINA PIA

Rv. Sierp księżycy z gwiazdą pośrodku oraz sześciu gwiazdami w otoku [CONSE]CRATIO

Mat. IV/1940, poz. 718—720 na s. 490

waga: 2,97

8. 164 — 183 r. LUCILLA (żona Lucjusza Werusa) (ryc. 2)

Av. Głowa Lucilli w prawo LVCILLAE AVG — ANTONINI AVG F

Rv. W wieńcu napis w trzech poziomych wierszach VOTA PVBLICA

U Mattingly'ego nie występuje. Awers analogiczny do Mat. IV/1940, poz. 838 na s. 516; rewers analogiczny do Mat. IV/1940, poz. 329 na s. 429

waga: 3,22

a

b

Ryc. 2. Denar Lucilli z 164—183 r. n. e., awers (a) i rewers (b)

РИМСКИЕ ДЕНАРЫ, ПРИОБРЕТЕННЫЕ МУЗЕЕМ
В ОСТРОВЕЦЕ-СВЕНТОКШИСКОМ В 1968 ГОДУ

В 1968 году Музей в Островце-Свентокшиском приобрел восемь римских денаров: Тита, Гадриана, Антонина Пия и Марка Аврелия, Антонина Пия, Марка Аврелия, Фавстины II (2 денара) и Люциллы. По всей вероятности денары эти происходят из клада, обнаруженного в 1939 году в Нетулиско-Малэ (Опатувский район), однако не исключено, что они происходят из кладов, обнаруженных поблизости в Хмелюве-Пясковом (1929 г.) и Нетулиско-Фабрычне (1943 г.).

ROMAN DENARII ACQUIRED BY THE MUSEUM IN OSTROWIEC
ŚWIĘTOKRZYSKI IN 1968

In 1968 the Museum in Ostrowiec Świętokrzyski purchased eight Roman denarii. They are the coins of Titus, Hadrian, Antoninus Pius and Marcus Aurelius, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Faustina II (two denarii) and Lucilla. The denarii very likely belong to the hoard that was discovered at Nietulisko Małe (the Opátów district) in 1939; however, a possibility of their provenance from the nearby hoards found at Chmielów Piaskowy (1929) and Nietulisko Fabryczne (1943) cannot be discarded.